

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД

ZAPEWNIENIE JAKOŚCI SZKOLNICTWA WYŻSZEGO: DOŚWIADCZENIE UKRAIŃSKO-POLSKIE

УДК 378.401.45(4)(043)

Ірина Соколова

ORCID iD 0000-0003-4425-1859

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та освіти,
Маріупольський державний університет,
пр. Будівельників, 129 а, 87500 Маріуполь, Україна
i.sokolova@mdu.in.ua

ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ АСОЦІАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТІВ: СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ

У статті визначено і охарактеризовано основні напрямки діяльності Європейської Асоціації університетів щодо забезпечення якості вищої освіти. З'ясовано роль ЄАУ у формуванні європейської культури якості шляхом вироблення освітньої політики і прийняття концептуальних документів, проведення щорічних форумів для розширення рамок діалогу у контексті мінливих змін ландшафту ЄПВО, консолідації внутрішніх і зовнішніх стейкхолдерів щодо упровадження кращих практик забезпечення якості. Описано Інституційну програму оцінки якості вищої освіти, яку реалізовано у 45 країнах світу, а також інші програми і проекти менеджменту якості на національному і інституційному рівнях. Визначено ключові завдання ЄАУ на 2017-2019 роки, спрямовані на збереження і розвиток університетських цінностей.

Ключові слова: Європейська Асоціація університетів; забезпечення якості; культура якості; менеджмент якості; освітня політика.

DOI: 10.28925/2226-3012.2017.6.143149

Вступ. Європейська Асоціація університетів (European University Association – EUA) (ЄАУ) представляє інтереси 835 членів – університетів і конференцій ректорів у 47 країнах Європи (Annual report 2015, 2016, р. 30), відіграє вирішальну роль у гармонізації Європейського простору вищої освіти і є платформою для обміну ідеями та передовим досвідом університетської освіти. Основна мета діяльності ЄАУ полягає у впровадженні в навчальний процес результатів новітніх наукових досліджень, розробці модерних освітніх тенденцій, забезпеченні реалізації основних положень та принципів Лісабонської стратегії та Болонської декларації (Creativity and diversity, 2010).

У працях українських дослідників проаналізовано різні аспекти діяльності ЄАУ у реалізації

міжнародних проектів щодо розвитку Європейського простору вищої освіти (ЄПВО), підвищення якості та конкурентоспроможності університетської освіти (О. Дацко, В. Білокопитов, А. Сбруєва, Г. Хоружий, І. Чистякова).

Мета статті – на матеріалі англійських джерел проаналізувати результати діяльності ЄАУ як одного із провайдерів Болонського процесу і ключового суб'єкта освітньої політики забезпечення якості вищої освіти.

Забезпечення якості освіти як імператив освітньої політики ЄАУ. З часу свого створення ЄАУ бере активну участь у європейських і міжнародних дискусіях з проблем вищої освіти для вироблення узгодженої стратегії забезпечення якості вищої освіти.

У концептуальному документі ЄАУ «Забезпечення якості у вищій освіті» (2001) визначено

вимоги до оцінки якості вищої освіти. Зазначимо основні з них: довіра й співробітництво між закладами освіти й установами, що здійснюють оцінку; врахування цілей навчальних закладів і завдань освітніх програм; забезпечення балансу між традиціями й новаторством, академічною спрямованістю й економічною релевантністю, логічною обґрунтованістю навчальної програми й свободою вибору для студента; відповідальне ставлення керівників вищих навчальних закладів до потреб студентів і якості освітніх послуг (EUA Policy Statement, 2010).

Декларація ЄАУ (2003, Грац) у числі головних цілей європейських університетів зазначає формування внутрішньої культури якості, заснованої на взаємній довірі і прозорості процедур вимірювання та забезпечення якості, повазі до різноманіття національних культур (Graz Convention, 2003).

У Декларації Глазго (2005) узагальнено колективну думку членів Асоціації щодо прихильності університетів до розвитку, упровадження та повсюдного застосування внутрішньої культури якості, що відповідає їх інституційним цілям і задачам, а також знаходить підтвердження у кількості заходів, до яких залучені університети (Glasgow declaration, 2005).

У Лісабонській Декларації (2007) якнайкраще, на нашу думку, визначено контекст діяльності ЄАУ після 2010 року: «Європі – сильні університети. Університет і суспільство знань. Диферсифікована система університетської освіти. Автономія університетів, гнучкість, адаптованість до змін. Університети і розвиток інтеграційного суспільства». Розроблені консорціумом університетів стратегії забезпечення якості вищої освіти знаходять відображення в інституціональних процесах. Внутрішня культура якості доповнюється механізмами зовнішньої підзвітності навчальних закладів для посилення синергетичного ефекту із залученням внутрішніх і зовнішніх стейкхолдерів до розробки процедур контролю якості (Lisbon Declaration, 2007).

Празька декларація «Європейські університети – очікуючи із впевненістю» (2009) одним із 10 факторів успіху європейських університетів на наступне десятиліття визначила підвищення якості і поліпшення прозорості. Це означає зобов'язання університетів надавати точну інформацію про свою місію, діяльність, показники і отримані результати для студентів, роботодавців та інших зацікавлених осіб (Prague declaration, 2009).

Зазначимо ключові принципи формування культури якості у європейських університетах, які зафіксовані в іншому програмному документі ЄАУ: головну відповідальність за забезпечення якості покладено на університети; інституціональний менеджмент якості вимагає комплексного підходу; якість є контекстною; кінцева мета внутрішнього і зовнішнього забезпечення якості полягає у підвищенні якості і зміцненні довіри між усіма

стейкхолдерами (EUA Policy Statement, 2010).

Наукові форуми: формування наукової думки і розвиток університетських практик. Протягом 2006-2016 років за ініціативи ЄАУ та спільної участі «Групи Е4» (ENQA, ESU, EUA, EURASHE) проводяться Європейські форуми із забезпечення якості (у подальшому EQAF) для розширення рамок діалогу на національному і європейському рівнях у контексті мінливих змін ландшафту ЄПВО. Виходячи із змісту відповідних публікацій, найбільш гострі дискусії точаться навколо проблеми наукового і методичного супроводження Болонських реформ, стандартів, умов і практик забезпечення якості вищої освіти і формування культури якості у процесі упровадження європейських і національних стандартів.

Лейтмотивом форуму 2006 року визначено якість вищої освіти з концептуальної, історичної та політичної точок зору, а також упровадження культури якості у вищу освіту. Так, у доповіді Lee Harvey (2008), відомого фахівця у галузі вищої освіти, обґрунтовано основні маркери культура якості: академічні права та обов'язки; визнання необхідності створення системи якості; акцент на зміні поведінки людей, а не на механічні процедури підготовки звітності та аналізу; ясність мети; студентоцентрованість, зокрема залучення студентів до процесів оцінки якості; заохочення партнерства і співробітництва; створення сприятливих умов і залучення спільноти до командної роботи; стиль керівництва, який надихає, а не наказує; зовнішня критична оцінка якості; комплексний і безперервний процес саморефлексії результатів (pp. 84–85).

У програму Другого європейського форуму забезпечення якості (2EQAF) (2007, Італія) було включено доповіді за результатами проведених кейсових тематичних досліджень інституційних практик забезпечення якості вищої освіти (університетів та агенцій). М. Lueger та О. Vettori (2008) сконцентрували увагу учасників конференції на значенні трьох типів стандартів для формування культури якості. На їх думку, стандарти як мінімальні порогові значення (перший тип) доцільно обирати в якості основи для подальших дій. Стандарти як широкі цілі (другий тип) є більш орієнтованими на вихід, на певний результат досягнення кінцевих цілей, на показники ефективності, які повинні бути досягнуті. Стандарти як опис доброї практики (третій тип) спираються на загальноприйняті процедури і отримують «свою легітимність», якщо якийсь принцип довів свою ефективність, а тому оголошений в якості стандарту.

Ключова доповідь Lee Harvey («Democratising quality») на Третньому форумі (3EQAF, 2008 р.), на наш погляд, якнайкраще відображає очікування суспільства, наукової і освітньої спільноти щодо процесів демократизації якості освіти. У назву доповіді покладено основні висновки, які окреслюють концепцію формування культури якості у контексті

основних трендів розвитку вищої освіти: якість повинна бути більш демократичним процесом; якість діє в якості агента демократизації (Trends in quality assurance, 2008, pp. 5–9). Рефлексуючи матеріали форуму, додамо власні висновки за результатами опрацювання матеріалів конференції: своєрідну серцевину демократизації освіти становить широка автономія університетів, студентоцентрований підхід, доступна якісна університетська освіта (Trends in quality assurance, 2008).

Учасники 4 EQAF (2009, Данія) дискутували, як внутрішні і зовнішні процеси забезпечення якості можуть стимулювати або перешкоджати творчості та інноваційній практиці у Європейському освітньому просторі (Creativity and diversity, 2010). Основну мету 5 EQAF (2010, Франція) окреслила голова Оргкомітету F. Crozier: проаналізувати, в якій мірі інструменти забезпечення якості та процеси, що реалізуються на рівнях інституцій і агенцій протягом 5 років, відповідають дискусіям і рішенням на європейському та національному рівнях (Building bridges, 2011, p. 7). Лейтмотив дискурсу щодо формування культури якості, як нам здається, відображено у доповіді «Культура якості у вищій освіті: від теорії до практики», в якій автори репрезентують результати кейсових досліджень відповідно до обґрунтованого діалектичного підходу до культури якості (Building bridges, 2011, pp. 38–49). На Шостому форумі (6 EQAF) (2011, Бельгія) було представлено результати дослідження сучасного ландшафту європейської докторської освіти. Дослідження проводилося у 112 вишах (переважно у великих і дослідницьких університетах з 32 країн) з використанням показників забезпечення якості у трьох різних контекстах: зовнішня оцінка факультетів або дисциплін; зовнішня і внутрішня оцінка докторських програм (Quality and trust, 2012).

Компаративне дослідження процесів і процедур забезпечення якості вищої освіти у Австрії, Німеччині, Фінляндії, Сполученому Королівстві, США та Канаді дало можливість А. Bernhard визначити та проаналізувати зміни у системах вищої освіти (масифікація, диверсифікація, приватизація, інтернаціоналізація), з'ясувати їх наслідки для якості викладання і навчання, проведення наукових досліджень і управління на національному та міжнародному рівнях (Quality and trust, 2012, pp. 18–24). На паралельних наукових сесіях, дискусійних платформах 7 EQAF (2012, Естонія) було представлено нові розробки у галузі забезпечення якості, які стосувалися міжнародного виміру та зовнішнього контролю якості вищої освіти, зокрема процедурі проведення транскордонної акредитації та визнання спільних освітніх програм (How does quality assurance make a difference, 2013).

Учасники Восьмого форуму (2013, Швеція) акцентували увагу на особливостях реалізації концепції «культури якості» (Working together, 2014). Зазначено, що включення студентів у якість експер-

тів з оцінки якості вищої освіти визнається і цінується академічною спільнотою університетів.

Розмірковуючи над проблемою виховання культури якості у системі вищої освіти, A. Greere and C. Riley висувають певні вимоги: до процесів якості (мають бути створені у рамках системи, не бути обтяжливими і бюрократичними); до стейкхолдерів (мотивовані на участь); до методів навчання (особистісно-орієнтовані і привабливі) і методів оцінювання (прозорими для забезпечення порівнянності і справедливості); до кращі практик, які мають обговорюватися і застосовуватися у викладанні дисциплін і навчальних курсів (Greere Anca and Riley Catherine, 2014, pp. 38–43).

Визначимо тематичні площини пленарних сесій і панельних дискусій 9 EQAF (2014, Іспанія): підходи до якості вищої освіти у форматі останніх розробок Європейської політики забезпечення якості; студенто-центроване навчання і упровадження цього підходу у процедуру забезпечення якості; інституційні послуги щодо підтримки здобувачів вищої освіти; географічна диверсифікація і збільшення контингенту студентів, які детермінували глибокі зміни у системі вищої освіти; значення інституційних систем забезпечення якості та зовнішнього контролю якості в наданні підтримки закладам освіти у цих процесах; інноваційні методи навчання і методики оцінювання якості освіти (The 9th EQAF, 2014).

На Десятому Європейському форумі із забезпечення якості (2015, Велика Британія) було представлено нову редакцію Рекомендацій щодо забезпечення якості вищої освіти, ESG 2015, які встановлюють спільні рамки щодо систем гарантування якості для навчання і викладання на європейському, національному та інституційному рівнях (The 10th EQAF, 2015).

За результатами проблемно-тематичного огляду доповідей і презентацій 11 EQAF (2016, Словенія) ми визначили перспективні напрями сучасних досліджень проблеми забезпечення якості, які є методологічними орієнтирами і теоретичним підґрунтям для розвитку наукової думки і педагогічної практики. Найбільш цікавими, на нашу думку, є такі дискусійні площини формування культури якості: розвиток педагогіки як засіб поліпшення якості навчання і викладання (T. Zhang, A. Mrozek); визначення параметрів і критеріїв досконалості у вищій освіті (Ole-Jacob Skodvin); глобальний вплив контексту на внутрішнє забезпечення якості (M. Martin); студенто-центроване навчання і якість вищої освіти (D. Berthiaume) (The 11th European Quality Assurance Forum, 2017).

Менеджмент якості: програми, проекти ЄАУ. Протягом 15 років поспіль проектна діяльність ЄАУ спрямована на підтримку європейських інструментів інституційної розбудови та забезпечення якості вищої освіти.

Зазначимо проекти, в яких накопичено теоретичні знання про умови формування культури

якості у закладах вищої освіти; досліджено системи внутрішнього управління якістю і практики визначення процедур зовнішнього забезпечення якості: «Культура якості» (2002–2006); «Дослідження культури якості у вищих навчальних закладах» (2009–2012); «Промовання культури якості у ВНЗ (PQS, 2012–2013).

До числа основних аргументів на користь проекту «Культура якості» (2002–2006) L. Harvey і B. Stensaker (2008) відносять такі: спрямованість проекту на підвищення інформованості суспільства й академічної спільноти про необхідність розробки внутрішньої культури якості в університетах; широке поширення існуючої передової практики у цій галузі; сприяння упровадженню внутрішнього управління якістю для підвищення рівня якості; конструктивна допомога ВНЗ у виборі зовнішніх процедур забезпечення якості; посилення привабливості європейських університетів (с. 433).

Європейський контекст концепції формування культури якості протягом першого десятиріччя XXI століття відображено в аналітичних звітах за результатами виконання проектів. Вважаємо за доцільне навести тези європейської концепції, основні положення якої, на наше переконання, набувають подальшого розвитку протягом останнього десятиріччя.

Культура якості ґрунтується на двох елементах: по-перше, наборі спільних цінностей, переконань, очікувань і зобов'язань по відношенню до якості (психологічний аспект, що стосується розуміння, гнучкості, участі, сподівань та емоцій). По-друге, структурний або менеджерський (управлінський) елемент з чітко визначеними процесами підвищують якість і координують зусилля відділів і служб (що стосується завдань, стандартів і відповідальності конкретних осіб). Попри невизначеність самого поняття культура якості, зазначено у доповіді, кожний навчальний заклад є унікальним. Культуру якості можна культивувати завдяки структурним чи менеджерським зусиллям для стимулювання спільних цінностей. Культура якості безпосередньо пов'язана з політичними амбіціями, національними та міжнародними інтересами (Quality culture, 2006 pp. 10–12).

Інституційна програма оцінки якості (IEP) є незалежною програмою ЄАУ, повноправним складником ENQA (Європейська асоціація із забезпечення якості вищої освіти) і занесена до EQAR (Європейський реєстр забезпечення якості вищої освіти). З часу створення програми (у 1994 році) близько 400 видів оцінок були проведені у 45 країнах світу, що робить методіку IEP однією з кращих і найбільш широко використовуваних у закладах вищої освіти (Institutional Evaluation Programme, 2015). Зосередимо увагу на основних характеристиках IEP: застосування комплексної оцінки; поліпшено-орієнтований підхід, який активно підтримує установа у виконанні своєї місії,

незалежної від державних органів влади, і який не спрямований на акредитацію чи підвищення рейтингу вищу; Європейський фокус враховує існуючу структуру й ініціативи у галузі вищої освіти у ЄПВО, міжнародні групи з оцінювання якості; максимальне врахування інституційної оцінки; некомерційна основа, з реєстраційним внеском для покриття витрат, пов'язаних з виконанням програми (Annual report 2015, pp. 14–17).

Протягом 2015 – 2018 років спільно з Групою Е4 реалізується проект «Підвищення якості за рахунок інноваційної політики і практики» (EQUIP), спрямований на підвищення конкурентоспроможності європейської вищої освіти для досягнення мети Стратегії «Європа 2020». Проект визначить проблеми та перешкоди на шляху реалізації ESG 2015, розробить рекомендації щодо ефективного використання внутрішніх і зовнішніх стандартів забезпечення якості. Метою проекту «Фокус на автоматичне інституційне визнання» (2015–2017, FAIR), який проводиться Консорцієм з 37 партнерів, є підтримка 23 ВНЗ-партнерів у визнанні дипломів і усунення перешкод на шляху до імплементації процедури автоматичного визнання документів про здобутий рівень вищої освіти та кваліфікацію (Annual report 2015, 2016, pp. 14–17).

Тренди та цільові орієнтири освітньої політики щодо формування культури якості. Аналітичні звіти ЄАУ з узагальнюючою назвою «Тенденції» певною мірою відображають напрями реалізації освітньої політики у ЄПВО, інформуючи суспільство про стан вищої освіти та спонукаючи академічну громаду і менеджмент швидко реагувати на зміни для підвищення якості освітніх послуг.

У доповіді «Тенденції 2010» період 1999–2009 років названо турбулентним десятиріччям, яке характеризується політичними реформами, спрямованими на збільшення інституційної автономії і упровадження нових моделей фінансування вищої освіти (Trends 2010). Університети, зазначено у документі, прийняли ці зміни у період реформування вищої освіти, зокрема упровадження Болонської трьохступеневої системи вищої освіти, Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS), додатку до диплому, які сприяють розвиткові гнучких траєкторій навчання.

У доповіді Trends 2015 представлено сприйняття університетами змін, які відбулися у країнах ЕНЕА в умовах економічної кризи та негативних демографічних тенденцій у друге десятиріччя XXI століття (Trends 2015). Зазначимо деякі результати дослідження, які дають уявлення про інституційні практики формування культури якості в університетах, де навчаються понад 10 мільйонів студентів.

Імплементація результатів навчання, як одного із інструментів EGS, прогресує з 2010 року. Запровадження нових технологій навчання є важливим для 57% закладів освіти. У більшості

своєму ВНЗ позитивно оцінюють переваги результатів навчання як одного з інструментів підвищення її якості; у багатьох з них упровадження результатів навчання відбулося без радикальних змін (наприклад, навчальних програм, процедури іспитів).

Близько 60% закладів освіти повідомляють про «зростаюче визнання важливості викладання» персоналом і здобувачами вищої освіти. Кадрова політика стає більш стратегічно орієнтованою: від 65% до 84% закладів освіти акцентують увагу на міжнародному рекрутменті, академічному досвіді, накопиченому в іншій установі та інтернаціоналізації співробітників шляхом посилення мобільності персоналу. Аналітики Болонського процесу також звернули увагу на базові умови для створення середовища поліпшення якості викладання і навчання на інституціональному рівні. Це: внутрішні організаційні зміни, які мають гарантувати досягнення цілей, поліпшити освітній менеджмент і полегшити міждисциплінарність програм; розробка загальної інституційної основи якості та стандартів; баланс між централізованим управлінням і делегуванням повноважень академічному персоналу університетів (Trends 2015, pp. 120–127).

Головний висновок, до якого дійшли автори аналітичної доповіді – забезпечення якості, формування культури якості та інтернаціоналізація вищої освіти є головними пріоритетами інституцій.

Основне гасло діяльності ЄАУ, як наднаціонального суб'єкта Болонського процесу, «Сильні університети для сильної Європи» є зараз більш актуальним, ніж будь-коли. Підкреслюючи роль

університетів як ключових соціальних акторів, котрі, як ми вважаємо, здійснюють вирішальний вплив на хід економічних і політичних реформ у країнах, соціокультурних змін на теренах Європи і світу, на 19-тій Генеральній Асамблеї ЄАУ (Берген, лютий 2017 р.) було виголошено ключові завдання на 2017 – 2019 роки. Наскрізною в освітній політиці ЄАУ залишається тема сприяння і просування університетських цінностей (EUA key objectives 2017–2019, 2017). Своєрідну серцевину університетських цінностей, як нам видається, становить культура якості, формування якої на наднаціональному, національному і рівні інституцій є важливим напрямом діяльності ЄАУ.

Висновки. Європейська асоціація університетів є одним з основних провайдерів Болонських реформ, яка любить інтереси університетів, підтримує і розповсюджує університетські традиції, формує і реалізує освітню політику щодо забезпечення якості вищої освіти шляхом розробки і запровадження стандартів забезпечення якості, участі у багатоцільових проектах, проведення наукових форумів, інших інформаційних і комунікаційних заходів. Останнє десятиріччя надало новий імпульс для формування культури якості освіти у наднаціональних і національних суб'єктів і стейкхолдерів, тому перспективи подальших досліджень бачимо у площині аналізу практик реалізації європейської концепції культури якості у національній системі освіти, зокрема в університетах України.

References

- Annual report 2015* (2016). European University Association. Editing: Jessica Carter. Retrieved from <http://www.eua.be> (eng).
- Building bridges: Making sense of quality assurance in European, national and institutional context* (2011). A selection of papers from the 5th EQAF, 18–20 November 2010. EUA, 72 (eng).
- Creativity and diversity: Challenges for quality assurance beyond 2010: a selection of papers from the 4th EQAF* (2010). 19–21 November 2009. EUA, 76 (eng).
- EUA Policy Statement on Quality and Quality Assurance in the European Higher Education Area*. Retrieved from <http://www.eua.be/Libraries/publications-homepage-list/EUA-QA-Policy-2010.pdf?sfvrsn=4> (eng).
- EUA key objectives 2017-2019* (2017). EUA, 8. Retrieved from http://www.eua.be/Libraries/EUA-AnnConf017/item5_2017_ga_19_key_objectives_2017-2019.pdf?sfvrsn=0 (eng).
- Glasgow declaration* (2005). Strong Universities for a Strong Europe, 24. Retrieved from http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/Glasgow_Declaration.1114612714258.pdf (eng).
- Graz Convention* (2003). Retrieved from http://eua.uni-graz.at/graz_docs/Graz0531-manus.doc on September 27th, 2007. – 6. p. (eng).
- Greere Anca and Riley Catherine* (2014). Engagement, empowerment, ownership. How to nurture the quality culture in higher education. Working together to take quality forward: a selection of papers from the 8th EQAF, 21–23 November 2013. D. Derricott, & H. Kekäläinen (Eds.). EUA Case studies, 38–43 (eng).
- Harvey, Lee (2008). *Using the European Standards and Guidelines: Some concluding remarks*. Implementing and using quality assurance: strategy and practice: a selection of papers from the 2nd EQAF, 15–17 November 2007. EUA, 93 (eng).
- Harvey, L., & Stensaker, B. (2008). Quality culture: Understandings, boundaries and linkages. *European Journal of Education*, 43(4), 427–442. doi:10.1111/j.1465-3435.2008.00367.x. (eng).
- How does quality assurance make a difference?* (2013): a selection of papers from the 7th EQAF. 2013, 84 (eng).
- Institutional Evaluation Programme. A tool for strategic change. Supporting continuous improvement* (2015). Retrieved from http://www.eua.be/Libraries/iep/eua_iep_leaflet_webc95b64ca84b96a879ce5ff00009465c7.pdf?sfvrsn=0 (eng).

- Lisbon Declaration* (2007). Europe's Universities beyond 2010: Diversity with a Common Purpose. Retrieved from <http://www.eua.be/activities-services/publications/eua-policy-positions.aspx> (eng).
- Manfred, Lueger, & Oliver, Vettori (2009). «Flexibilising» standards? *The role of quality standards within a participative quality culture*. Implementing and using quality assurance: strategy and practice: a selection of papers from the 2nd EQAF, 15–17 November 2007. EUA, 12–14 (eng).
- Prague declaration (2009). European Universities – Looking forward with confidence. Brussels, Belgium: European University Association, 8 (eng).
- The 9th European Quality Assurance Forum (2014). Retrieved from <https://www.eurashe.eu/events/eqaf/9-barcelona-2014/> (eng).
- The 10th European Quality Assurance Forum «Taking stock and looking forward»* (2015). Retrieved from <https://www.eurashe.eu/events/eqaf/10-london-2015/> (eng).
- The 11th European Quality Assurance Forum Quality in context – embedding improvement* (2016). Retrieved from <http://eua.be/activities-services/events/event/2016/11/17/default-calendar/11th-european-quality-assurance-forum?tab=presentations> (eng).
- Trends 2010: A decade of change in European Higher Education* (2010). Andree Sursoce & Hanne Smidt (Eds.). EUA (eng).
- Trends 2015: Learning and Teaching in European Universities* (2015). Andree Sursoce (Ed.). EUA (eng).
- Trends in quality assurance* (2009): a selection of papers from the 3RD EQAF 20–22 November 2008, Hungary. EUA (eng).
- Quality and trust: at the heart of what we do* (2012): a selection of papers from the 6th EQAF, 17–19 November 2011, Belgium. EUA (eng).
- Quality Culture in European Universities: A Bottom-Up Approach Report on the Three Rounds of the Quality Culture Project 2002 – 2006* (2006). Brussels, Belgium. EUA (eng).
- Working together to take quality forward* (2014). A selection of papers from the 8th EQAF, 21–23 November 2013, Sweden. Dan, Derricott, Helka, Kekäläinen, & Maria, Kelo. EUA CASE STUDIES (eng).

POLITYKA EDUKACYJNA EUROPEJSKIEGO STOWARZYSZENIA UNIwersYTETÓW: STRATEGIE ZAPEWNIENIA JAKOŚCI

Sokolova Iryna, Doktor nauk pedagogicznych, Profesor, Profesor Katedry Pedagogiki i Edukacji, Mariupolski Uniwersytet Państwowy, prospekt Budiwelnykiw 129 a, 87500 Mariupol, Ukraina, i.sokolova@mdu.in.ua

Artykuł definiuje i opisuje główne działania Europejskiego Stowarzyszenia Uniwersytetów w celu zapewnić jakość edukacji wyższej. Wyznaczono rolę ESU w kształtowaniu kultury jakości europejskiej poprzez rozwój polityki edukacyjnej i akceptację dokumentów konceptualnych, przeprowadzanie dyskusji rocznych dla rozwoju dialogu w kontekście zmian EOSW, konsolidację interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych w celu poprawy praktyk zapewnienia jakości. Opisano instytucjonalny program oceny jakości w edukacji wyższej, który został zrealizowany w 45 krajach, a także inne programy i projekty w zakresie zarządzania jakością na poziomie krajowym oraz instytucjonalnym. Określono zadania kluczowe ESU w latach 2017-2019, których celem jest zachowanie i rozwój własności uniwersyteckiej.

Słowa kluczowe: Europejskie Stowarzyszenie Uniwersytetów; zapewnienie jakości; kultura jakości; zarządzania jakością; polityka edukacyjna.

THE EUA EDUCATION POLICY: QUALITY ASSURANCE STRATEGIES

Sokolova Iryna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Pedagogy and Education, Mariupol State University, 129 a, Budiwelnkyiv Ave., 87500 Mariupol, Ukraine, i.sokolova@mdu.in.ua

The Bologna Reform Process, which became the focal point of reform in most European countries, brought a wide range of quality concerns into the central arena of higher education discourse. Quality Assurance processes were supposed to support an increased institutional attention. The aim of this paper is to create a better the EUAs Input to EHEA Policy Making. EUA carries out a variety of activities that are underpinned by the belief that the main responsibility for quality assurance lies within higher education institutions. EUA Policy Statement on Quality and Quality Assurance in the European Higher Education Area are identified and described in the article. It is determined the impact of the EUA in shaping European quality culture through the development of educational policy and decision-conceptual documents, the annual European Quality Assurance Forums to consolidate internal and external stakeholders, expand the dialogue format in the context of the EHEA changing landscape and the best practices implementation for quality assurance. The keynote presentations of the EQAF (2006-2016) focused on current trends in quality assurance. The quality culture approach promoted by EUA differs clearly from more traditional quality management strategies, shifting attention to more development-oriented and value-based aspects.

Based on the results of the projects different approaches towards quality, quality culture, or formal quality assurance and accreditation procedures are focused in the paper. The Institutional evaluation programme in higher education, realized in 45 countries, is described. Other programs and projects that define the tasks of quality management are characterized in the paper. Trends in quality assurance are presented in the article taking into account the national and European contexts. This paper outlines EUA key objectives for 2017-2019. Support the creation of the quality culture in higher education institutions is one of them.

Key words: European University Association; quality assurance; quality culture; quality management.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2017

Прийнято до друку 05.10.2017

УДК 37.011.3-051:005.62

Alicja Hruzd-Matuszczyk

ORCID iD 0000-0001-7731-7979

magister, asystent, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie,
Uniwersytet Śląski w Katowicach,
ul. Bielska 62, 43-400 Cieszyn, Rzeczpospolita Polska
alicjahruzd@o2.pl

PRZYGOTOWANIE I DOSKONALENIE ZAWODOWE NAUCZYCIELI – WYBRANE ZAGADNIENIA

Problematyka kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli wymaga szczególnej troski i uwagi, skłania do namysłu nad aktualnymi możliwościami rozwoju zawodowego nauczycieli oraz przygotowaniem nauczycieli do profesjonalnego wykonywania zawodu. Stawanie się dobrym pedagogiem wymaga czasu, ale nie jest on najważniejszym czynnikiem rozwoju zawodowego. W czasie studiów i w kolejnych latach pracy zawodowej nauczyciel nabiera doświadczenia, ale nie tylko na nim powinien budować swój warsztat. Doskonalenie zawodowe jest tym obszarem, dzięki któremu uzupełnia swoją wiedzę i nabywa nowe umiejętności, które stają się niezbędne w dynamicznej i wymagającej pracy pedagoga – nauczyciela – wychowawcy.

Przedmiotem rozważań podjętych w niniejszym opracowaniu jest problematyka funkcjonowania w zawodzie nauczyciela – od kształcenia studentów do wyzwań związanych z pracą zawodową. Artykuł składa się z kilku części. W pierwszej przybliżam tematykę kształcenia pedagogów, w kolejnej opisuję znaczenie praktyk zawodowych w procesie przygotowania do zawodu. W trzeciej części charakteryzuję wybrane obszary doskonalenia zawodowego nauczycieli wskazując różne możliwości rozwijania kompetencji zawodowych i osobistych. Opracowanie zamyka podsumowanie.

Słowa kluczowe: doskonalenie zawodowe; edukacja; kształcenie; nauczyciel.

DOI: 10.28925/2226-3012.2017.6.149155

Wprowadzenie. Dynamiczne przemiany społeczno-kulturowe, gospodarcze oraz polityczne są impulsem do zmian i nowych wyzwań przed którymi staje społeczeństwo w każdym państwie. Zachodzące przemiany coraz dotkliwiej odciskają piętno na – jakże ważnej dziedzinie życia społecznego – edukacji. Reagowanie na zmiany, a także uprzedzanie ich jest ważnym zadaniem władz państwowych, które mają niebagatelne znaczenie w kreowaniu jej przebiegu, treści nauczania oraz oddziaływania na zakres i jakość wiedzy przyszłych absolwentów, a tym samym społeczeństwa. W tym miejscu, szczególnego namysłu wymaga kwestia kształcenia i przygotowania zawodowego nauczycieli,

którzy będą mieli bezpośredni wpływ na kreowanie i nauczanie kolejnych pokoleń.

Na przestrzeni ostatnich stuleci zmieniały się koncepcje przygotowania zawodowego nauczycieli, zróżnicowane były też oczekiwania wobec sposobu i efektów jego pracy. Encyklopedyczne, pamięciowe i odtwórcze nauczanie charakteryzuje szkołę tradycyjną. Taki typ nauczania dominował w XIX, ale również w XX stuleciu, jednak coraz bardziej zwracano uwagę na potrzebę twórczej i spontanicznej aktywności uczniów. Stopniowo następował przejście od surowego belfra przekazującego fakty i wymagającego podporządkowania swojego podopiecznego, do uważnego obserwatora, czuwającego nad tym, by pod jego opieką uczeń odkrywał to co dla niego interesujące i poznawał nieznanne.